

Jaume Fuster, abans de Jaume Fuster

Jaume Fuster
va escriure, de ben
jove, un gran nombre
de poemes en català
i diverses narracions,
llargues i curtes,
en castellà i en català,
abans de donar-se
a conèixer com a
novel·lista, l'any 1971.
El material forma part
de l'Arxiu Literari de
Jaume Fuster dipositat
a la Biblioteca de
Catalunya per la vídua,
Maria Antònia Oliver.

Jaume Fuster (Barcelona, 1945 – l'Hospitalet de Llobregat, 1998) va fer la seva entrada a la literatura catalana amb les novel·les *Abans del foc* i *De mica en mica s'omple la pica*, publicades a Edicions 62 en dos anys seguits, 1971 i 1972. La segona, que va esdevenir un *best-seller*, obre una nova etapa en la història de la novel·la negra catalana i marca una continuïtat amb les obres de Tasis i Pedrolo.

Del novel·lista se sabia només que l'any 1967 havia publicat, a Bruguera, una *Breu història del teatre català*; que havia col·laborat a la revista gironina *Presència* i que s'havia mogut en els ambients teatrals avantguardistes.

Tot aquest passat quedaria lògicament reduït a lletra menuda davant, en primer lloc, de l'impacte popular de les narracions que, amb regularitat i constància admirables, va anar publicant i reeditant, i, en segon lloc, de la seva activitat en defensa de la professionalització i dignificació de l'escriptor català.

Què més se sabia de Jaume Fuster, abans de ser el Jaume Fuster popular, el Jaume Fuster de les novel·les de lladres i serenos i de les novel·les d'aventures? Res de res.

D'aquesta etapa de la seva vida, se'n diu molt poc en *Jaume Fuster*, el llibre d'homenatge que els seus amics i Edicions 62 li van dedicar al gener del 1999 arran de la seva mort. Però a la pàgina 274 apareix una fotografia significativa. S'hi veu un barbamec i mudat Jaume Fuster, a la Simenon, amb la mirada perduda de persona interessant i una pipa a la mà, assegut a la taula del menjador, sobre la qual ha col·locat una màquina d'escriure amb el full ben visible, un parell de volums gruixuts i unes ulleres que, diu el peu, "tanmateix no eren seves". Devia tenir quinze o setze

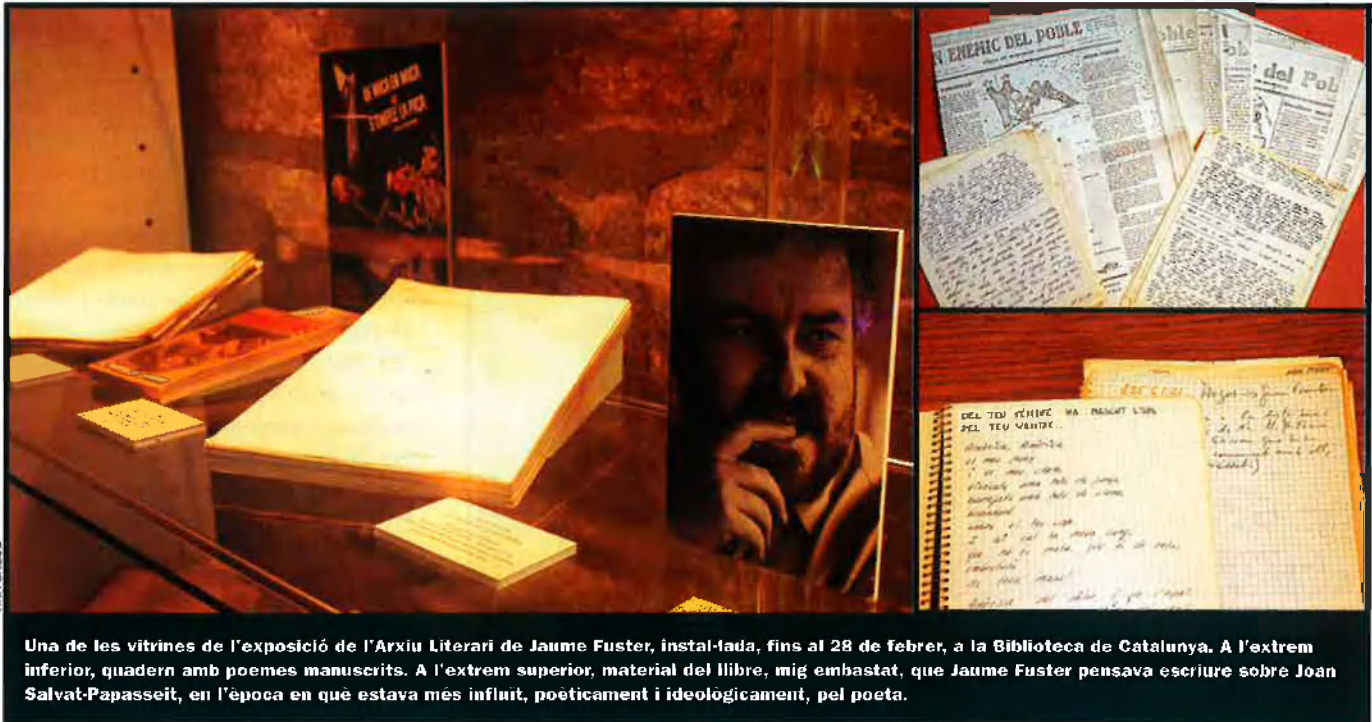
anys. La fotografia indica que ja de ben jove volia ser un escriptoràs. Però va arribar a escriure res abans dels textos de les primeres novel·les, publicades a l'inici de la dècada dels setanta?

La resposta la té la Biblioteca de Catalunya, que aquest mes de febrer ha posat a disposició dels investigadors i estudiosos l'Arxiu Literari de Jaume Fuster, lliurat al centre per Maria Antònia Oliver, vídua de l'escriptor, la tardor passada.

El servei de conservació de manuscrits de la biblioteca de la Generalitat de Catalunya ja n'ha fet el preinventari, la descripció bàsica, i ha editat un fullet divulgatiu que, a més de donar notícia de l'arxiu, detalla els documents del fons que s'han triat per muntar una petita exposició, instal·lada a la biblioteca i que es pot visitar fins al dia 28 de febrer.

L'exposició té dos objectius: donar relleu a l'entrada del fons i homenatjar l'escriptor amb motiu del cinquè aniversari de la seva desaparició.

Entre els papers dipositats a la Biblioteca de Catalunya ha aparegut molt material inèdit de l'època "prehistòrica" de Jaume Fuster. En concret, dues novel·les, escrites en castellà i enllestides els anys 1961 i 1963, és a dir, quan el futur escriptor tenia entre quinze i divuit anys; una carpeta amb onze contes, també en castellà, dels mateixos anys; dos esborranys d'una novel·la en català, datats dels anys 1966 i 1967; i també –segona sorpresa, tractant-se d'un narrador– una gran quantitat de poemes, escrits entre els anys 1959 i 1967, tots en català. A més, hi ha l'esborrany d'un assaig sobre Joan Salvat-Papasseit, autor que, com es fa evident en la seva poesia, el va marcar de manera determinant, tant literàriament com ideològicament.

Una de les vitrines de l'exposició de l'Arxiu Literari de Jaume Fuster, instal·lada, fins al 28 de febrer, a la Biblioteca de Catalunya. A l'extrem inferior, quadern amb poemes manuscrits. A l'extrem superior, material del llibre, mig embastat, que Jaume Fuster pensava escriure sobre Joan Salvat-Papasseit, en l'època en què estava més influït, poèticament i ideològicament, pel poeta.

La primera novel·la és força extensa: d'unes 300 pàgines. Consta de 27 capítols i sembla inacabada. Ambientada a París, és dedicada a la mare de l'autor i l'encapçala el nom d'un dels protagonistes, Marcos. *Marcos* seria, per tant, el títol provisional.

La segona és d'extensió convencional i es titula *Sencillament así*. La tercera, de la qual hi ha dos esborranys, es titula *Gairebé dues històries d'amor*. El pas del castellà al català, pel que fa a la prosa es produeix, doncs, entre el 1963, any que enllesteix la segona novel·la, i el 1966, any del primer esborrany de *Gairebé dues històries d'amor*.

La paraula "amor" és present en els títols de dos contes: *Historia de amor* i *Otra historia de amor*. Els altres es titulen *Confesión*, *Tus sueños... mis sueños*, *El mito*, *Mañana, cuando despierte*, *Hombres y máquinas*, *Un aire de jazz*, *Nosotros, los muertos* i *Éramos tres*.

Com es pot veure, títols de fàcil comprensió per al lector que denoten una influència determinant del cinema, al qual en Jaume era un gran aficionat.

Maria Antònia Oliver no va poder llegir la narrativa castellana del marit. "No volia que la llegís", ens diu.

Quan l'adolescent Jaume Fuster es posa a escriure, a la modesta casa familiar

del carrer Tallers, just al darrere de l'edifici del diari *La Vanguardia Espanola*, ha deixat els estudis, amb el batxillerat elemental fet, i s'ha posat a treballar, de camàlic, en una fàbrica de màquines de retratar, i posteriorment d'oficinista als magatzems Capitol del carrer Pelai, i en una rajoleria.

"El que ell volia era escriure –ens diu Maria Antònia–. Anava per escriptor des que tenia raó de ser. Per això, als quinze, setze anys, es va fer la fotografia que s'escenifica com a escriptor al menjador de casa. I mentre treballava, va estudiar periodisme per correspondència."

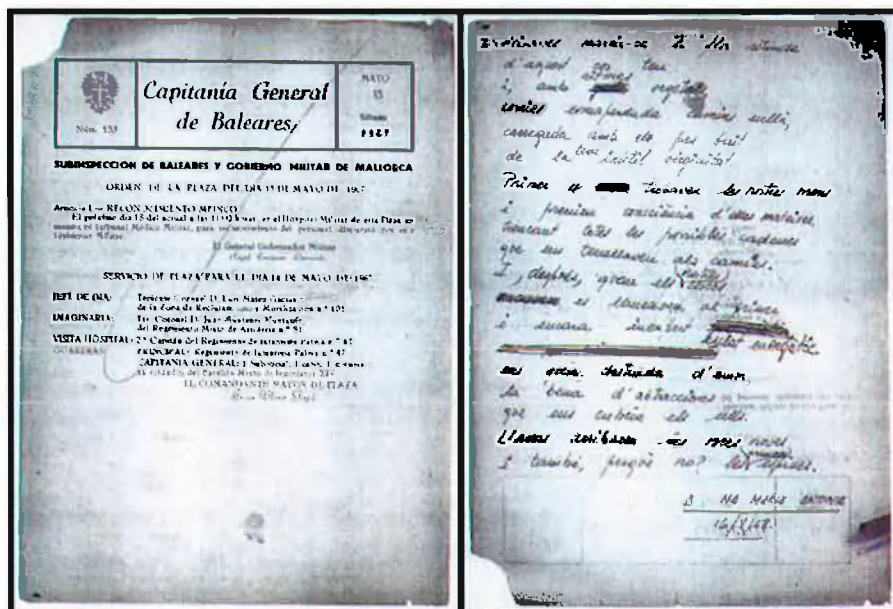
La vida de Jaume Fuster farà un tomb important quan l'any 1968, fent el servei militar a Mallorca, coneix Maria Antònia Oliver. "La nostra colla –ens diu l'escriptora– feia teatre i un dia dos al·lots vestits de soldats van venir a veure'ns. Un era en Jaume. L'altre, Pere Gabriel, que festejaria amb la meua amiga Margalida Tomàs, amb la qual

es casaria." Na Maria Antònia i en Jaume es van casar el 18 de gener de l'any 1969.

Sospitós, amb Pere Gabriel, de "rojo separatista", els dos amics són desterrats a l'illa de Cabrera i hi han de fer els sis o set mesos que els queden de mili. Maria Antònia i Margalida els van a veure sovint, però la relació més constant és l'epistolar. A més, Maria Antònia es converteix en protagonista de la poesia de Jaume Fuster. Les cartes del festeig, com tot l'arxiu personal, no han quedat incloses al fons cedit a la Biblioteca de Catalunya, però si els poemes inèdits i desconeguts.

Alguns d'aquests poemes són escrits al revés dels fulls impresos amb ordres de la Capitania General de Balears, o circulars escrites a màquina. La majoria dels poemes els va escriure, però, en fulls esparsos o en fulls d'un bloc d'espiral, però n'hi ha un conjunt, fet entre el 1964 i el 1967, que té estructura de llibre i que, amb el títol *La ciutat*, es va

A l'arxiu dipositat a la Biblioteca de Catalunya hi ha les primeres proves literàries del jove Jaume Fuster

Al 1968, Jaume Fuster va escriure poemes mentre feia el servei militar a les Illes, en alguna ocasió en l'anvers d'ordres antigues impreses per la Capitania General. Aquest poema és dedicat a Maria Antònia Oliver, que va conèixer aleshores. Al costat, vitrina de l'exposició.

Entre els quinze i els vint-i-tres anys escriu una gran quantitat de poemes, molt influït per Joan Salvat-Papasseit

presentar al XXIV Concurs de Poesia de Cantonigròs. Era un tríptic. Es titula *La ciutat: poema en tres cants* i aplega els poemaris *La ciutat dels infants*, *La ciutat del treball* i *La ciutat dels morts*.

Al mateix premi de Cantonigròs presenta un altre poemari, *La Causa del poeta*, dedicat a Ovidi, el cantant Ovidi Montllor, molt amic seu.

L'amor i el pacifisme –som a l'any 1968– preocupa el jove poeta. Un dels poemaris es titula *Pau al Vietnam* i porta el subtítol “10 poemes de circumstàncies per demanar la pau al Viet-

nam”. A sota del full apareix el lema, tan popular de l'època, “Feu l'amor/ i no la guerra”, però enriquït, entre línies, amb aquesta frase, escrita amb llapis, després del mot amor: “Ni que sigui a terra.”

L'any 1968 escriu els poemes d'amor dedicats a na Maria Antònia. Un poemari del 1968, *Poemes de mar i d'exili*, s'obre amb aquesta dedicatòria: “A Pere, company d'exili. A Cosme, l'home vell de Cabrera. A Maria-Antònia, sempre.” Com a epígraf, utilitza l'ordre que l'obliga a traslladar-se a Cabrera.

El recull més antic és del 1959-1960, és a dir, quan tenia catorze o quinze anys, es titula *Versos*, és signat per “Jaime Fuster Guillemó” i en el segon full s'indica “Versos en catalán”. La llengua funcional, “oficial”, és a dir, la prosa, era la castellana, però la llengua literària ja pensava que havia de ser la catalana.

Els restants reculls es titulen *Divagacions sense massa importància* (1964) i *20 poemes d'amor i un pròleg* (1966).

“Els poemes –ens diu Maria Antònia Oliver– eren dolentets, però no m'ho semblaven, aleshores. I a ell, tampoc. Però finalment no els va publicar.”

Són poemes molt marcats per l'edat i les circumstàncies polítiques del moment. Són d'imitació salvat-papasseitiana, poeta pel qual sentia una estima especial i cita de manera destacada en algun epígraf. “En Jaume me'l va fer llegir”, ens comenta Maria Antònia.

La part d'assaig del fons s'obre, cronològicament, amb l'esquema i les indicacions, en dues versions, d'un llibre sobre Salvat-Papasseit que ja tenia títol, índex detallat, esborranys de capítols i bibliografia: *Joan Salvat-Papasseit: l'aventura de la vida i de la mort*.

La carpeta Salvat-Papasseit inclou fotocòpies d'articles del poeta a la premsa i transcripcions de textos fets en un quadern. A Jaume Fuster, no li interessava només el poeta, sinó també l'escriptor revolucionari.

Al costat dels papers destinats a la redacció de l'assaig apareix el text d'un parlament, “Joan Salvat-Papasseit i el bo que és tot”, oferta pel Teatre Experimental Català el dia 20 de maig del 1967 amb motiu d'una vetllada sobre el poeta.

“Quan ens vam conèixer –ens diu Maria Antònia–, ja ho duia de cap i ho va treballar després, però no va arribar a enllestir-ho.”

Pel que fa al material més antic, aquesta carpeta dedicada a l'assaig, que inclou també un article inèdit per a la revista *Oriflama* sobre teatre, “A la recerca d'un públic popular”, recull esquemes de dos llibres, poc o molt reelaborats, titulats *Cultura d'imatges* i *Cultura de masses*.

A més de la correspondència privada entre Jaume i Maria Antònia, la seva

Apareixen els fragments censurats de 'De mica en mica s'omple la pica'

Entre els originals de Jaume Fuster depositats a la Biblioteca de Catalunya apareix l'exemplar que el Ministeri d'Informació i Turisme va censurar de la novel·la *De mica en mica s'omple la pica*, obra crítica amb la situació politico-social del moment. L'exemplar és el que conserva els fragments ratllats pel censor i que l'autor havia de suprimir si volia rebre el permís.

El dia 7 de febrer del 1972, el Ministeri havia prohibit tot el llibre amb l'expressió "no es aconsellable la edició". El 10 de març, en contestació a una consulta de reconsideració del 15 de febrer, aconsella la supressió dels passatges indicats en 23 pàgines. Finalment, el 18 d'abril, l'autoritza.

L'edició publicada encara ara per Edicions 62, tant la darrera d'"El Cangur" del novembre del 2002, com la de la "Biblioteca Jaume Fuster", manté les supressions de censura, cosa que desconeixia tant l'editorial com la vídua. Per raons de moment difícils d'esbrinar, l'autor no va restituir el text complet.

La majoria de les supressions són polítiques i afecten l'activitat clandestina universitària i obrera del moment, i també cauen expressions que el censor considera grolleres i eròtiques.

La primera ratllada elimina la descripció de les cuixes d'una telefonista que du una minifaldilla encisadora. Aquesta: "Eren unes cuixes colrades, rodonetes, amb tot el que cal i allí on cal. Eren unes cuixes per fer-hi virgueries." La següent afecta la frase "dormia bocaterrosa i nua": el censor elimina la segona part, "i nua". També suprimirà, més en-

davant, les informacions "no duia sostenidor" i "sense sostenidors". Però en una ocasió, l'autor posa els sostenidors a la noia sense aconseguir que el censor deixi tranquil el bolígraf, perquè eren un sostenidors transparents "que li feien ensenyar els mugrons": tot això, fora.

La censura política apareix amb la frase "tu no saps com van les coses en aquest país" i continua amb aquesta altra: "potser teniu raó a dir que tot està podrit".

El censor no troba bé que Marx surti citat tantes vegades i suprimeix alguns dels fragments extrets del *Manifest del Partit Comunista* de Marx i Engels, tot i que la traducció, anota Fuster, correspon a la que fa Jordi Solè Tura en un llibre editat -i, per tant, autoritzat- d'Eds. 62, *Teoria econòmica*. En un cas, les citacions són relacionades per l'autor amb un poema de Miquel Bauçà i sigui per aquesta relació, o sigui perquè el censor sospita de les intencions del poeta, ratlla tota la pàgina, amb el poema inclòs.

La denominació de "grisos" referits als agents de la policia no és acceptada i tampoc un comentari referit al sistema "que posaven en pràctica els bdfies".

El Ministeri d'Informació i Turisme aconsellava fer 23 supressions.

Un dels fragments més llargs suprimits diu: "I tu que creies que aquestes coses ja no passaven! El que ara està dient aquest home és exactament el mateix que dèieu vosaltres a la Universitat, el mateix que escriu a les parets, als fulls ciclostilats. Fins i tot les paraules són les mateixes. Les paraules, Enric, però no el to, no la desesperació del to. Et

sents pagat per aquestes paraules, per aquest to de veu, però t'és ben igual."

Les reflexions amb ferum de marxisme i d'antifranquisme tampoc no podien ser acceptades. Aquestes dues, per exemple: "Quina persona o quin organisme, o quina classe social és el veritable culpable" i "potser teniu raó a dir que tot està podrit".

La defensa dels drets del treballador no era compartida pel funcionari, que suprimeix aquest fragment: "Res no és bo, en aquest cony de país... I ara ens foten al carrer. Una indemnització de tres rals i busca't la feina. Com si la cosa estigués per trobar-ne." El llenguatge groller tampoc no era ben vist en aquells moments del tardofranquisme i per això el funcionari elimina la frase "aquell pinxo m'estava tocant allò que no sona" i el mot "collons". **Ll. B.**

vídua ha volgut conservar en el seu poder el dietari que l'escriptor va omplir, en tres o quatre quaderns, cap a l'any 1985, perquè conté coses força personals.

L'arxiu Jaume Fuster consta de quinze caps, i la majoria corresponen a la seva obra publicada, des de la narrativa a la de guionatge i la periodística.

En molts casos, la documentació dóna informació d'interès sobre el procés

d'elaboració dels textos. Pel que fa a documentació personal cedida, hi ha correspondència, la majoria relacionada amb la seva professió. Són cartes poc personals. "En Jaume i jo -ens diu Maria Antònia- no hem estat gent de cartejar-nos, hem estat gent més aviat de telèfon."

La notícia de l'arxiu és, sens dubte, la referent al rotatge de l'escriptor, una persona formada a les parades de

llibres de vell del Mercat de Sant Antoni i a les sales de cinema, que no va poder rebre el consell, l'orientació o el mestratge dels professors universitaris i que, com escau amb els autodidactes, hi posava molta curiositat i voluntat. La voluntat de ser escriptor de cap a peus, com els papers ara airejats indiquen.

Lluís Bonada